



### Партияның XIX сьезидиниң материалдарын коммунистер таныжып турар

#### ТЕС-ХЕМДЕ

Тес-Хем районунң колхозу коммунистер партияның XIX сьезидинге ВКП(б) Төп Комитетиниң документтерин таныжып эрткелди.

СССР-ни хөгжүдериниң беш дугар беш чыл планынаң талазы-биле ВКП(б)-ниң XIX сьезидиниң директорларының төлөпеллини база партияның өскерткен Уставының төлөвилени Сталин аттыг колхозтуң коммунистери уруг сонургал-биле чугаалашканнар.

Чаа беш чыл планы болза, совет улустун күзөл сонургалының шуут илергейлээшкини болуп турар. Бистин чуртувуска коммунистер инициалди тургузарына беш чыл планы уруг рольду ойнаар. Тайбының херези быжыглаарыча углган чаа беш чыл планы күүседир дээш демиселге бистер—бүгү колхозчулар ак-сеткилдиг күш-ажылычты чүткүлдү күргүзөр бис. Бо өстерни санал берген киж буюрүзү дапырлап турган. Колхозчуларын аразында социалистич чарыш улам күштелген.

Партияның өскерткен Уставының төлөвилениниң дугайын чугаалап тургаш, коммунистер болза, Ленин—Сталинның партиязы дээш уруг чоргаралдын илередип турганнар.

Партияның өскерткен Уставының төлөвилениниң бүгү коммунистер

бүрүн деткип турар. Чүге дээрге, амгы үеде коммунистерге онааштырар чөптүг негеделдер ында долузу-биле тодаргайлаштырган.

Маана холбаштыр чамдык коммунистер Уставтын төлөвиленини дугайында боттарының күзелин илередип, тодаргай саналдарын берип турганнар.

— Партияның чаа өскерткен Уставынаң ВКП(б) обкомнарының болгаш райкомнарының килдистерин тодаргай айтыса чогуур—деп коммунист эш К. Дугар-оол чугаалган.

— Уставтын 14 дугаар параграфына партияның коммунистерге көргүзөр кижиздилгелиг болгаш билдиндилгелиг хемчеглерин шуптузун тодаргай айтыр херек—деп коммунист эш Дөмүртөй саналдаан.

Уставтын чаа төлөвиленинде ВКП(б) Төп Комитетиниң кириген аемеделерин коммунист бүрүзү чүүлүнүп көргөн.

Партия организациязының иници хуралы болза, ВКП(б)-ниң XIX сьезидинге материалдарын бүгү коммунистер болгаш партия кежигүчү эвесгер ыявалы ханы өөренири организацстаар деп доктааткан. Амгы үеде агитаторлар ол документтерин чонга таныштырарын үргүлчүлөп турар.

А. АКАРА.

#### БАРЫН-ХЕМЧИКТЕ

Барын-Хемчик районунң «Кызыл тараачы» колхозтуң партия организациязы чоокта чаа коммунистерниң хуралын эртирген.

Ол хурал болза, ВКП(б)-ниң XIX сьезидинге материалдарын чугаалашкан. Беш дугаар беш чыл планының талазы-биле ВКП(б)-ниң XIX сьезидиниң директорларының төлөвиленини дугайында боттарының саналдарын коммунистер берип турган.

Коммунист Седиң санал берген. Соң чугаалааны:

— Чаа беш чыл планы болза, тайбының тургузукчу күш-ажылычтын, культура хөгжүлдөөнүн улам ыдай чекетелинишкиниң планы. Бодум бо планын деткип тур мен.

Бодуустун ажылычы бот-шүгүмчүлөчү байдал-биле көрүп көрөли: колхоз күрүнеге тараа дугаар планын ам-даа күүсетпез, тараа ажаап алышыкчы оожум чоруп турар, мал чеминиң белеткеленин планы база күүсетимез. Колхозтуң бо чылгы тудуу планы ам-даа хей ажылдарын кылырын бистерден негеп турар. Колхозтуң баштаар чери, партия организациязы болгаш бүгү коммунистер колхозчу ажыл-агыйның планын сорулгала-

рының күүселдезин чедиишкиниң организацстаалынар.

Партияның өскерткен Уставының төлөвиленини коммунистер эки танышканнар. Уставтын чаа төлөвиленини дугайында эштер Седиң, Өтпек-оол, Дагба болгаш оон-даа өскелер санал бергенер.

Устав төлөвилениниң бөлүк болгаш параграф бүрүзүн коммунистер чүүлүнүп деткениер. Маана холбаштыр колхозтуң партия организациязының ажылында четпестерни олар шүгүмчүлөп турганнар. Коммунистер Алдын-оол, Селең, Хуна, Ойду, Танзы-Белек трододенин минимумун бизин күүсетпейн турарлар. Колхозта партия организациязының ажылына багай байдалдыг болуп турарын чүглө ол чижек бизин херешилеп турар.

ВКП(б) райкому эге организациязыны боттут удуртпайн турар дугайын коммунистер шүгүмчүлөп турган.

ВКП(б)-ниң XIX сьезидинге материалдарын бөлүгүнериң болгаш политикаларының кичэлдеринге өөренир деп коммунистер чугаалажып алганнар.

М. БУГАЛДАЙ.

### Партия активи-биле ажылды улам экижидер

Ажылыч чонунң идеялини партияның талазынча чаалап албышкан. ВКП(б)-ниң Эзрин райкому районунң социалистич чартыглызына, ажыл-агыйга улуг чедиишкинерин чедип алган. Ол дугайын районунң чоокта чаа болуп эрткен партия конференциязы демделген. Ажыл-агый, культуру тургузушкунун, удуртулганында кадрлар-биле, партия кежигүү болгаш партия кежигүү эвес актив-биле ажыл экижип турар. Оларнык идепкейлиг дузаламчызы-биле партия-организастык болгаш партия-политиктиг ажылдар ажыл-агыйчы сорулгалар-биле холбагыч чорутунуу келген. Маана партия райкому бодуунң организастык болгаш башкарыкчы чоруун көргүскен.

Соң түннелинде район эрткен 1951 чылда күрүнеге эът, дүк, тарпа дугаар талазы-биле онаалдарының чогуур хуусазында ажыр күүсеткен. Инициалдирген маалдык баш саяын өстүренини күрүне плазы 103 хуу күүсетинген. Ол онаалдары 1952 чылда район база-ча ажаап күүсеткен. Мал бакчы эрткен чылдазында турган деңнеден 11 хуу өүлөлдүк болган. Бо чылдын тарааны күскү дүжүдүн ажаап алыр талазы-биле район база-ла муракчы одуругда чоруп турар.

Ажыл-агыйда бар чедиишкинер удуртук кадрларнык болгаш активтин эки ажылының түннели болур. Партия райкому оларны дамчыштыр ажылчы чонун калбак массазы-биле харылажып келген. ВКП(б) райкому болза, районун мурунда тургустунган ажыл-агый талазы-биле планын сорулгаларын күүседириге партия активинин

улуг ролун билип турар. Кол-кол сорулгалары ботландырының хемчеглерин шийтирилээрине партия активин идепкейлиг кириштирип, райкомунң ажылдакчылары чүглө массаны өөредир дивейи, ханы калбак массадан өөренип алыр дээш, оларнын үнүн топтап дынаазы, оларнык саналдарын амыдыралга ботландырың орадажып келген. Перспективтиг сорулгаларын шийтирилээрин айтыргалары активтин киржилгези-биле ВКП(б) райкомунң буюзу чугаалажып турган. Партия райкомунга ол улуг ажылының түннели болган.

ВКП(б) райкому эрткен бүдүн чартык чыл дугузунда партия активинин иштинден 16 эштерни удуртук ажылдарже депштикен. Олар масса-биле организастыг болгаш кижиздилгелиг ажылдарга мергежилни көргүзүп туралар. Нарында улуттук чериниң уместок инженерни турган эш Фисенкону ол черинг националынгине томуйлаан. Бүдүрүлгенин күрүне планы эрткен чылдан 106 хуу, а бо чылдын баштайгы чартында 107,7 хуу күүсетингени эш Фисенконун организастык эки ажылының түннели болган.

Нарында «Коммулизмче орук» деп анык колхоз бол. Колхозту организастык, ажыл-агый талазы-биле улам быжыглаарына партия организациязының ролу улуг. Ычангаш анаа коммунист эш Тажыны ол колхозтуң партия организациязының секретаринге чоруткан. Коммунистер ону сонугул алганнар. Эш Тажы партия райкомунң болгаш коммунистерин идеялини багай эвес күүседип турар. Партия-политиктиг ажылды ажыл-агыйчы соци-



«Барлык» совхозунда комбайнёр коммунист Ооржак Ойдуп Амырбит областик совхозтар трестизиниң шүгүмунда 15 чыл ажылдап турар. Ол ам «Сталинец—6» деп комбайн-биле тараа ажаап ап турар болгаш доктаатынган норманы үргүлчү ажыр күүседип турар. ВКП(б)-ниң ам бодур деп турар сьезидинге алдар кылдыр ол күш-ажылыч хулээлгени салып алган ажылдап турар.

Чурукта: Амырбиттин комбайнниң автоматиналарын тараа чүдүрүп ап турары. Үстүнде комбайнёр О. О. Амырбит. Чуруу А. Ермолаевтин.

О. СУВАКПИТ.

### Тракторжулар ыры

Кандан бүткен аъттарымыс—  
Байлак шөлчө чаржып үнген.  
Кайын тура хөлгүрү ажал  
Байырландыг көстүп туру.

Арбын дүжүт чагаай өзүп,  
Айттан белдең көрбөс сен бе.  
Артында-ла чемгир быжып,  
Алдынандыр чалгып тур бо.

Кызылгастын чагыс сывы  
Арык черже хөмдүнмезин!

Кылыр ишти шынаржыдып,  
Ажылдаага хөйчү кириээл!  
Аныктар ырлажынар,  
Ажыл-ишке сорук кирзин!  
Ажаалганын төнөр хувү  
Ам-даа улам чоокшулазын!

Комбайнёрлар, трактористер  
Колхозчулар күжүн солуп,  
Байлак тараа кезип доозаал,  
Байырлаага сөнип чедээл!

### Бригада бедик дүжүттү ажаап ап турар

Сүт-Хөл районунң Алдан-Маадыр сумузунда Калинин аттыг колхозтуң эш М. Бызтыпаа бригадирлээн № 1 хову бригады ВКП(б)-ниң XIX сьезидинге чедиишкинери жураа дээш күш-ажылыч бодуручүлүн бедидип турар.

Ол бригада эрткен чазын тараан 352 га шөлүнүң га буржууден 17—18 центнер дүжүттү алыр дээн болза, ам 22—23 центнер дүжүттү ап турар. Ук бригаданың кежигүннери 4 бөлүк болуп ажылдап, боттарының аразына социалистич чарышты салып шилчинир кызыл тукучашты тургускан. Сентябрь 12-ге чедир 161 га черин таразын ажаап алган.

Колхозчуларын иштинде хол кадыры-биле тараа кезериниң нормазын Чигден, Чаңгыс-Карыш, Допчаа олар 150—200 хуу күүседип туралар. Шаңда тараа кургадып ту-

рар Белдиржик, Талганчык олар ажыл нормазын 160—200 хуу күүседип турар.

Ындыг болза-даа, бригаданың чамдык кежигүннери ажыл нормазын күүсетпейн турар. Оларнын аразында Ангатпаа, Өктүрбөң, Дыгбашан олар кежээ колхоз суурунче чанар, эртен ажылга орайтап кээп турары-биле ажыл нормазын чедир күүсетпейн туралар. Комбайнёр эш Шыдыраа хунде нормазын база күүсетпейн турар. Ычангаш бригада-ны ажаап алыр таразынын хей кезин сыпта турбушаан турар.

Бо четпестерни дарый узуткап, киж буюру күш-ажылыч бодуручүлүн бедидип тургаш, чагаай дүжүттүн таразын чоокку хунерде чидирг чокка ажаап алыр чугула.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

рулгалар-биле шың холбаштырып ажылдаан. Колхоз бочылып күрүне мурунунга күүселди планын организацстаалары чедиишкиниң күүсеткен. Сиген белеткелениң болгаш силос салышыкчының планын база күүсеткен. Тулугтун кол ажылының планын күүсеткен. Ол шыкш удуртук ажылдарга депширтчилгези эштер Борбак-оол, Бадарча база-ла эки ажылдап турарын демделгевес аргажок.

Кадрларын, активти үнелээр, сларнык ажылында дузалаар болган оларны өөредир талазы-биле партия райкомунң ажылында четпестер бары чажыт эвес. Районун партия конференциязына келген делегаттар ол дугайына чөптүг шүгүмчүлөчү партия райкомунң секретарыларының адресинге таварыштырган.

Партия активинин политиктиг өөредилгезинче райком эки кичээни гей салбаан. Эрткен өөредилге чылында 11 политшколалардан 3 политшкола өөредилге планын дооспаан. Марсизм-ленинизмниң теориязын бот-өөредилге биле өөренип турганнар эки түннел чедип албаан, чүге дээрге, ВКП(б) райкому оларнын өөредилгезин доктаамаал эвес контролдан болгаш негетинген дузаламчыны хандыргыбан. Партия райкому интеллигенцияны иштинде актив өстүрбей турар. Эрткен өөредилге чылында интеллигенттерден 40 киж каяа-даа өөренимей барган.

Партия активин хун-бүрүнчү практиктиг ажылында кижиздилгелиг райком кошкөк ботландырган Активке берген даалгаларын олар канчаар күүсеткенин ханы өөренип көрбөйчү турар, а чамдыкта күүселдеңи хыналдазын безин кылбайн, олардан негеден кошкытып турган.

Мындыг байдал болза, удуртукчуларын-даа, активтин-даа дааскан ажыл-херек талазы-биле харысал-

га чок байдалга кирер чоруун бодуруп турган. Боттарына онааган ажылдарын эштер Чапбаа, Селең, Буудов олар дыкка сандаргай байдалга тургусканнар. Эштер Мухамедгареев, Танов, Нурат болгаш Санчаа олар дыкка кошкөк ажылдап турар.

Партия райкому болгаш райком совет албан черлеринде, көдээ Советтерде актив-биле ажылы ам-даа экижидип шыдаваан. Соң журунда көдээ Советтерниң организастык массалыг ажылдары дыкка чавыс деннедиг болуп турар. Советтерниң ажыл-агыйга удуртулганы кошкөк.

Активтин ажылга мергежилни доктаамаал өстүрер журулук. Бистин партияныкы болгаш хамыктың мурунда удуртукчу кадрларын бот-оожургалга кирибес, ажылда четпестерни эскерерин соксатпас деп эш Сталиннин саягындырын утуп болбас. Бистин ажылыгыстың четпестерин большевикчи шүгүмчүлөчүлүк болгаш ботшүгүмчүлөчүлүк оруу-биле илередири, ол четпестерни узуткап алыр дээш организастыг эки ажылдарын чорудар. Маана партия кежигүнү болгаш партия кежигүнү эвес активтин дөткөмчезин алыр чугула.

Кижилерни чүглө үстүртен, удуртукчулар хынаар эвес, а массалар удуртукчуларын хынап, оларнын алдагалдарын демделгеп, четпестерни эдеринин оруктарын айттыр бээр. Алаандан өрү ындыг хыналданы удуртукчулар болгаш партия актив хулээп билер ужурулук.

Районун партия организациязы калбак активтин дузаламчызы-биле ажыл-агый, культуру тургузушкунунга ам-даа улуг чедиишкинерин ботуру чигзинг чок.

С. ИРМА.

ВКП(б)-ниң Эзрин райкомунун секретари.

### Профэвилел организацияларының ажылын улам экижидер

1952 чылдын эгезинде болуп эрткелээш отчёттук сонгулда хуралдардан бээр Кызылдың көдээ районун чөт-черде профэвилел комитеттеринин болгаш бөлүктеринин ажылы элээн экижээ. Күрүпө албан черлеринин профэвилелдиниң февральда болуп эрткен район конференциязын шийтирин күүседир дээш профэвилелдин райкомунда, чер-черде кудуку организациялары-даа түннелиг ажылдарны кылган.

Профэвилел райкомунун удуртулганында 13 профкомнар болгаш бөлүктөр бар. Ол организациялар районун совет албан черлеринин ажылың, албан-хаакчыттарынын 89,4 хуузун боттарының хуүүленинде кириген. Профэвилелдин кежигүү дадывырын хавырдызы экижээ.

Ажыл-агый, культуру тургузушкунунун херезнге, социалистич чарышка районун профэвилел кежигүннери идепкейлиг киришп турар. Профэвилелдин райком болгаш кудуку организациялары районун ажылы чонунун Чаа-Хөл району-биле чарган социалистич чарыкын бедик хулээлгелеринин күүселдези дээш организастык массалыг ажылды чорудар талазы-биле партия организациязының ажылында дузалажып турар.

Баян-Кол школында профэвилел комитети (даргазы эш Сич), райком коллективинде профэвилел комитети (даргазы эш Салегин) болгаш Ээрбек, Черби школаларында профэвилел бөлүктери боттарынын иници ажылы эки чорудуп келгенер. Олар профэвилел хуралдарын доктаамаал чорудуп, план өзугаар ажылдап, чонга лекцияларын болгаш беседаларын үргүлчү кылып туралар. Профэвилел кежигүннери боттарының ажыл хулээлгелерин канчаар күүседип турарын контролдап турар. Ылангы клуб, магазин, номчулга бакындарынын эргелекчелерин отчёттарын профэвилел кежигүннеринин хуралдарына дыңнап турган. Ногаа тарылганын эки организастааннар.

Партия организациязынын секретарынын талазындан Таспыда эш Шинуюнов, райкомкомга турган эш Конгар олар коммунистерни хуралына боттарынын маамарызында профэвилел организациязынын даргаларын илеткелде-

рин ап, оларнык ажылында четпестерин илередиң, ажылды экижидеринин практиктиг аргаларын оларга айтып берип турганнар. Партия эге организациязының боттук удуртулганы болгаш дузаламчызы профэвилелдин ол организациязынын ажылы экижиткен.

Профэвилел райкомунга ажылчын, албан-хаакчыттардан 20 ажыг билдинишкинер кирген. Ону райком чогуур үезинде харылап берген. Өг-бүлезинин ишти хөй, аарыг штерге эмнелгени болгаш дыштанылганы дузаламчызын көргүскүлээн. Чеди кижги 850 рубль түннүг дузаламчыны алган.

Бар чедиишкинерден аңгыда ажылдык четлес талалары үргүлчүлөп турар фактылар база бар. Кара-Хаак чеди чыл школында, райпода, Чербинин урутлар бакынында, Ак-Хаакта, Элегес-Аксы, Чедер болгаш Сесерлиг школаларында профэвилел организациязыны ам-даа багай ажылдап турар.

Олар профэвилелдин кежигүү дадывырын безин четче хавырбай келген, план чок ажылдап турар. Профэвилел райком Сесерлиг школында профэвилел бөлүгүнүн ажылынын дугайында ооң организастык эш Овсянникованы илеткелди бир удаа дыңнап чугаалашкан. Бөлүктү ажылы экижидер талазы-биле чугаалажышыкчы эки күүселде чок болган. Профэвилел райком бодунун шийтиринин организастык ажыл-биле быжыглаваан. Соң журунда ол профэвилел бөлүгүнүн ажылы (өөлгү үеге чедир-ле ол хөвээр экижизөөн туруп турар. Ол черлерде партия организациязы профэвилел организациязынын ажылында боттук удуртулга база хандырбайн келген.

Ажылчы чонун ортузунга организастык массалыг болгаш культуру-массалыг база кижиздилгелиг өске-даа ажылдарын чорудар, планын ажылажыларын күүседир дээш социалистич чарышты калбатыр дугайында партия организациязы-биле сырып харылааалг ажылаары профэвилелдин кудуку организациязынын чугула сорулганы.

Д. АНГЫРБАН.

күрүне албан черлеринин профэвилелдин Кызыл райкомунун даргазы.

### Узун хуусаалыг чөөлдер-биле чуртталганың тудугларын кылып турарларга хайгааралды салыр

Коммунист партияның болгаш совет чазактын ажылыч чоннарын чагаай амыдарынын дугайында үргүлчүлүк сагыш салышыкчыны болза, үлетпүрүн болгаш аш-чемин барааннарына өртөк чингелдени удаа-дараа чорудуп турары-биле, чонун чугула херелгези барааннарын салгылаарын калбартка болгаш чурттакчы чонун амыдарына колдоп чугула чүгүлдерин бирээзи болур чуртталга бакындарын тудуп алырынче узун хуусаалыг чөөлдерин тыпсып турарында кестүп турар.

Кызыл хоорайнын чурттакчы чонунга чаа чуртталга бакындарын тудуп алзын дээш узун хуусаалыг чөөлдерин эрткен чылын болгаш бо чылын хей түнге берген. Ындыг турбуза, ол хөренгенин шың ажылыгынын турарына дугайында дынап көөрүн хоорайнын ажылыч чоннарын депутаттар Сөвединиң күүсөккү болгаш инвентаризация буюру ботландырыбай турары канчап-даа таарышпас.

Хоорайнын күүсөкчи комитетинин чанында тудуг талазы-биле ажылдап турар доктаамаал комиссияга күүсөккү чуртталганың чөөл-биле тудуп турар чаа бакындары кандыг

байдалда туруп турарын хынаарын дааскан. Хыналданың түннелинде көүлгени болза, бо талазы-биле ажал ыракта четлес чоруп турар болган.

Хыналдадан көөрге, 46 тудуглар бар болган. Оон иштинде чүглө 7 чаа бакындарын тудуу бурун доозулган болган. Ынчаарга 20 бакындарын крышазы салдырмаан болгаш чамдык өске-даа тудуглары кылдырмаан. Оон артык бакындарын тудушкуну кандыг байдалда тудуу турары безин билдинмези.

Капитал септелге кылып алыры-биле чөөл алганнар база-ла шоолук ажыл бодуруп албайн туралар. Чижээлээрге, эрткен чылын хамааты Бариннов Ф. М. бакынын крышалап алыр дээш тудуг ыяжын ышавоонга берип каарга, бо чылдын чартына чедир ол кижиниң чыгын күүседип бербейн турган чүүлдер бар.

Ам сорулга болза, күрүнеден узун хуусаалыг чөөл алгаш чуртталга бакындарын тудуу турарларга улуг кичээлгени салып, үндүргөн рубльдин шың улангышыкчы-биле ажылатнаарын чедип алыр болур.

Л. ЮСУПОВ.

Кызыл хоорай Сөвединиң депутаты.

### Хойнун күскү кыргылдазы

Чаа-Хөл районунң «Победа» колхозунда хой ажылынын фермазының эргелекчизи эш Саган-оол баштаан 16 херезең колхозчулар киржикчил бригада көдээ ажыл-агый артелдин баштаар черинин планнап бергени-биле 1000 баш хойларнын ийи дугаар кыргылдазын эгелээн.

Бригада баштайгы үш хушерде

374 хойну агарлап кыргааш, 337 килограмм агарын ап, ортумаа-биле бир хойдан 900 грамм агар дүктү ап турар.

Хой кыргырынга эштер Барычап, Онгарак, Чыргай олар муракчы болуп, нормазын ажыр күүседип, хуяда 15—20 хойларын кыргып турарлар.

Х. КУНГАА.

### Областа сиген белеткелениң болгаш силос салышыкчыныкы чоруп турарының медээзи (Сентябрь 15-те, хуу-биле).

Районнар	Бүгү белеткээ сөгөг	Салга силос	Районнар	Бүгү белеткээ сөгөг	Салга силос
1. Тожу	128,1	200,0	9. Чөөн-Хемчик	67,3	135,5
2. Танды	94,9	71,3	10. Сүт-Хөл	55,4	153,6
3. Каа-Хем	92,6	113,0	11. Барыин-Хемчик	53,8	103,6
4. Кызыл	89,8	78,8	12. Эзрин	49,1	111,3
5. Бий-Хем	87,8	156,2	13. Тес-Хем	46,0	115,5
6. Өвүр	86,5	232,5	14. Тере-Хөл	45,9	—
7. Чаа-Хөл	82,1	214,2	16. Мөнгүн-Тайга	31,5	—
8. Удуг-Хем	80,3	204,2			

# КОЛХОЗЧУ ТУДУГЛАРДА



Бай-Тайга районун «Муриакчы» колхозунун колхозчулары эш Сталинга чоруткан чагаада алган хүлээгелери алдарлыгына күөсөдип туралар. Чуртталга бажынарынын, бүдүрүлгө черлеринин болгаш культура-амыдыралдын черлеринин тудуунун планын олар областтар дугаарында күөсөткөннөр. «Муриакчы» колхозта тудуглар быжык болгаш чараш болуп турар. Ында чунар-бажык, башкылар чурт-таар бажык, колхоз конторасы болгаш 500—500 хойлар кирер 2 кажааны туткан.

**ЧУРУКТА:** 100 баш инек кирер чагыс-ай хевирлик кажааны тудуп турары. Устүндө эң эки тудугчулар солагай талазындан тудуг бригадалынын бригадир Урбаа Өртек болгаш эң эки бызаңчылар Иргит Арагачы биле Хертек Санчай-оол.

Чуруу А. Ермолаевтин.

# Барыын-Хемчик районда сизге белеткөө кошмак

## Ажылды боттуг удурттур

Барыын-Хемчик район сентябрь 10-да сизге белеткөөнүн планын күгүлө 53 хуу күөсөткөн болган. Мурунку үлөргө болаарга бо чылын сизгенин үнүжү областың кайында районнарында дык эки. Ындык турбуза Барыын-Хемчик районун колхозтары мал чеми белеткөөнүн планын 52 хуу, суму (суур) Советтери күгүлө 31 хуу күөсөткөн чорук ажылдын багай удуртулгазын хере-чилеп турар.

Бо чугула ажылды чамдык суму Советтери шуут үзөринге чедирген. Ылангыя Кызыл-Тайга сумузу сизге планын күгүлө 16,5 хуу, Аксы-Барлык — 15 хуу, Эржи-Барлык — 14 хуу, Кызыл-Мажалык — 22 хуу күөсөткөн. Ол суму Советтеринин даргалары, ында парторганизация секретарылары чоңуу организастап удуртуу хүлээгелери оңза суларатканнар.

Ол ажыл сөөлүгү үедө чүгө багай чоруп турар эвес, харын шуут удурттурган. Мал чеми белеткөөнүн сентябрь 1—5 хүнеринде күгүлө 1,5 хуу, 5—10 хүнеринде 2 хуу немешкен чорук, ол чугула ажыл удуртулга чо ал-чагарар агымла шилчээринин фактызы болур.

Ажылдын кондаляр бюрократсыг стилинде дарый чайлап, чоңуу боттуг удуртулга-биле хандырачы чугула. Мал чеми белеткөөнүнге болаар-ла бүгү аргалары ажылдаар, сизге бригадаларының ажазын үндөзүн-биле экижерде херек.

М. БУГАЛДАЙ.

## Малга четчир чөмпү белеткөө

Барыын-Хемчик районун Аксы-Барлык сумуда «Ленин оруу» колхоз бо чылын мал чеми белеткөөнүн планын күөсөткөн болган ам белеткөө ажылы шуут соксаткан. Колхоз бо чылын 1250 тонна сизге белеткөөнүн планын тургаш, август 20-ге чедир күгүлө 112 тонна сизгенин кескен. Оң соонда сизге кезилдиз соксаан болгаш сизге белеткөө бригадалар шуут дүшкөн. Мал чеми белеткөө бригадалар каттап тургузар дугайын колхоз даргалары эш Дюм-оол асаап турза-даа, херек кырында бригада тургустунмаан. Тараа шөлүндө болгаш өскө-даа черлерде эки сизгенин мал-маган оттап, чаза басып турла, кыш чоокшулап олар болгаш иттинин малын белеткөөнүн чеми хандырайбын, чер одарыга тургузуу, берге байдалга таваржыры чайлаш-чок апар чыдар.

Ажыл бүгүдөзүн бир дески чорутпас, кажан кандык-бир кампания ажыл эгелей бээр, ол-че күш салгаш, а өске ажылдарын тутуп алыр шын эвес практиканын түнелинде «Ленин оруу» колхоз иттинин малына чеми белеткөө дугайында партия болгаш чарактын айттышынын күөсөтпей, сизге белеткөө бригадалар дүжүргөн чорук оңза болбас.

Ам сорулга болза, сизге белеткөө бригадалары дарый тургузуу, сизге кезилдизин үргүлүчүлө, база тараа саванын бүрүн ажаап ап тургаш, малга четчир хөмчээлдик чеми белеткөөнү болур.

Д. ДЫРТЫК.

## Колхозчу Анайын үлегери

Чөөн-Хемчик районун Чадаана сумуда «Искра» көдээ ажал-агый артелиниң кезигүчү эш Ховалык Анай болза, колхозта аныктарының ортузунда күш-ажылга тура дүшпөс, эрес-чүткүлүгү ажылдап, ажыл нормазын үргүлүчү ажыру күөсөдип турар анык колхозчу уруг болур.

Бо чылыг дүжүт алышкынын үезинде эш Анай Чадаанада күрүнге тараа хүлээп алыр пунктунда колхозтуң таразын арыглап турар. Күш-ажылга инак, эрес чүреки уругун ажылдап турары хөй-нитиниң караанга тодаргай апарган. Ол бодунун хүлээлгенин алдарлыгы-биле күөсөдип, сорттовканын хүнзедрин долгап турар. Кады ажылдап турар өөрү дыштан ал дээрге, күрүнгө тараа дужаалгазы доозулгуже чедир каш сангык хонуктарда тура дүшпейн ажылдаалынар дээр, өөрүңү күзөлдү-соруу кдүрүп, күженишкенин ажылдап, хонукта 4 хүнүң нормазын күөсөдип турар. Ол чүгө хүндүс ажылдап турар эвес, дүне база ажылдап турар. Чыл эгезинде бээр ол 200 ажыг трудовденин ажылдап алган.

Колхозчу Анайын ады кежээнин күндүлдө самбыразында чаа-чаа саннар-биле бижитине берген турар. Ону хөй-хөй кижилер номчуп эрттип турар.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

# Специалистерниң чөвүлөл хуралының шиитпириңн күүсөдери арткан

Кызыл районун зооветеринар ажылдакчыларының чөвүлөл хуралдары ай санында болуп эрттип турар. Ук хуралдарга специалисттерниң тус-тузунда ай санында чорудуп келген ажылының отчеттары ап, моон сонгаар чорудар ажылдарының тодаргай планнарын бадылап турар. Районун зоотехник, ветеринар ажылдакчыларының сөөлүгү чөвүлөл хуралы сентябрьн эгезинде район товунге болуп эрткен. Аңаа «Бай-Булуң» колхозта зооветпунктузунун эргелекчиси эш Сахаровтун, Баян-Колда Сталин аттыг база «10 дугаар улуг хурал» колхозтарда зооветпунктузунун эргелекчиси эш Боранын, Сесерлиге «Баян-Хем» колхозта зооветпункт эргелекчиси эш Ак-оол оларын мал чеминиң белеткөлинин, колхозтарда иттинин мал өстүрүнерин күрүнө планының күөсөлдөзүн, малдын күсүкү одарла-дышкынын, хойнуң ий» дугаар кыргылдазының болгаш мал аары-лары-биле демиселди канчаар организастап чоруткан дугайында отчеттарың дыңнап чугаалашкан.

Районун колхозтарында мал бажын өстүрер дээр ак-сеткилдиг ажылдап турар муриакчы малчыларының саны чыл-чылда көвүлөп турар. Чижээлээрге, Чкалов аттыг колхозтун сурагылы хойжузу эш Маады Метир бо чылын 200 ажыг, «Черби» көдээ ажал-агый артелиниң хойжузу эш Чооду Менниг-оол 193, «Победа» колхозтун хойжузу Хойту Чынаа 255 баш чаш хураганнарны менди ажаап доруктуруп турар болгаш оона-даа өскө.

Колхозтарда иттинин малының үчөдүн мал фермаларының итшик корум-чурумнарын, арыг-шеверин, малдын чүзүн-базынын аарыгылары-биле демиселди чорудар талазы-биле тускай эртемнигер болгаш мал ажылдакчылары могаг-шылга чок ажылдап турар.

Сизге белеткөөнүн планын «Малчын» колхоз (даргазы эш Адыя) 103 хуу, «Баян-Хем» колхоз (даргазы эш Дамдын) 110 хуу, силос салырынын планын 100 хуу күөсөткөн.

Иттинин малын өстүрүнерин күрүнө планын күөсөдиргенин малдын кыштаглаашкынын чемишкенин эрттирери улуг ужуур-дузалыг. Кышкы үедө малды четчир санын эки чөм-биле болгаш чылыг оран-саа-биле хандыраары, малдын баш санын камгалаар, продуктулуун бедейдер ужурулуг.

К. ОНГА.

## Ажылчы чоңнарның амы-бот камгалалының страхованиезинин ажык-дузазы

Совет улус ССРЭ-ниң хөгжүлдөзүн 1951—1955 чылдарда беш чыл планынын дугайында партиянын XIX съездинин директиваларының төлөвилдерин улуг соңуурдал-биле өөренип көрүп, ону күөсөдиргенин беленин боттарының митингидеринге болгаш хуралдарыга чагыс эп-стекил-биле илередип турар.

Совет экономиканың күчүлүгү көдүрүлүшүнүн ачызында дафын сөөлүндөгү үедө аш-чөм болгаш үлөтүп барааннарынга өрөк чиргелдиз беш уда болган. Оң түнеленде ажылыч албан хаакчтарын ажыл-төлевире өскөн болгаш колхозчу тараачын чоңуң ордугазы база улгаткан. Улус ажал-агыйн ашталандыраарга үнүп турар чарымдалдарын аңгыда дикэ хөй ажаа туну Совет күрүнө социал камгалалга, пенсиялар төлөгөзүңге, санаторийлер болгаш курорттарга, база дыштанылга бажыныртыңче баарларга путевка тыпсыл б-эринин чингелдеринге, уругтар бажынарынын херегелдеринге, хөй уругтуг иелерге дузаламчы тыпсырынга, эмнелге дузаламчың халас көргүзгөң болгаш өскө-даа чарымдалларга үндүрүп турар. Күрүндө чоңа тыпсык тыпсгелеринин болгаш чингелдеринин түчү чүгө 1951 чылда 120 миллиард рубль болган.

Чоңуң күрүнөден ап турар көй саныг дузаламчыңдан аңгыда, совет кижилерин амдырал боттотулгазынын камгалалының база бир чугула чүлүк бар. Ол болза, ажылчы чоңнарын эки-тураңгы амы-бот камгалалының страхованиези болур. Амы-бот камгалалының страхованиези бистиң чуртувуста дегеренгей хөмчелеринин бирээзи. Камгалаттарларнын саны чыл келген тудумна өзүп турар. Чүгө 1951 чылда

3 миллион ажыг кижиге камгалатарган. Страхование дугаар амы-бодунга камгалалды тургузуу алыры болза, камгалаткан кижиге чогуур хуусаанын иштинде бодунун материалдыг хандырылгазынга немелде чүлүдү тургузуу алыр болгаш ажыл кылып шыдаар аргалынын шыкында база бодунга хандырылганы алыр.

Амы-бот камгалалынын кайы хире ажык-дузалынын бистиң областын иттинин чижектеринден билип ап бо турар. Хамааты Гладышев Тимофей Андреевич 10 муң рубль түңге камгалатынган, чылда 50 рубльдин да-дывырын төлөп турган. Ол кижиге хевиртен болган айыылдыг байдалга таварышкан, ажыл кылып шыдаас апарган, ыччаарга күрүнө страхованиезинин Кызыл хоорайда инспекция чери аңаа 3000 рубль түңүгү камгалалды төлөгөзүн тыпсыкан. Ол ышка Чөөн-Хемчик районун күрүнө страхованиезинин инспекциязынга 10 муң рубльге камгалаткаш, ажыл кылып аргалынын 15 хуу шыкынан А. Ф. Горинге 1500 рубльдин төлөгөзүн тыпсыкан. Ындыг чижектерни хөйүгү көргүзүп болур.

Ажылчы чоңуң амы-бот камгалалынын страхованиези бистиң областы элэң калбарып турар. Күрүнө страхованиезинин инспекциялары болгаш профвизиел организациялары страхованиени бо хевирине база улуг күчтөгү салир ужурулуг. Ажылчы чоңуң ортузунга калбарып чоруткан тандыдылга-массалыг ажылдын түнелинде ажылыч бо адырынга чемишкенинриг болуп шыдаар бис.

В. ПИНЧУК.

Күрстрахование эргелединин улуг инспектору.

## ШЫНЫҢ МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

### Профвизиел бөлүүнүң ажылын боттуг удуртуру чугула

Бо чылыг августун 16-да үңген «Шын» солунга мындыг эгелиң чүгө-биле Улуг-Хем районун Хайыракан көдээ Советте профвизиелдинин бөлүүнүң ажылында четпестериң шүгүмчүлээн.

Ол чүгө барымдалаап, ол профвизиелдинин отчеттуг хуралын эрттире-

## Тудуг бригадалынын муриакчы дуржулгазы

Бай-Тайга районун Шуй сумуда «Муриакчы» колхозтун тудуг бригадалыны чылдан бээр бодунун мурунда салдынган сорулгазын чыл бүрүдө эки күөсөдип турар.

Ол бригадалы бо чылын чуртталганың 15 чаа бажынынын тудар планын турган болза, августун эгезинде чедир 18 чаа бажынынын туткаш ажылдалга кийрген. Ийи аал ишти чурттаар бир башкылар бажыны болгаш 140 тонна тараа кирер бир складты пландап артыр туткан. Оон ыңай 500 хой кирер кажааны, 100 инек кирер бир кажааны, 45 базаалар кирер бир кажааны, бир хаван кажаанын база-ла бо чылын план эсугаар туткан.

Бригадалың бүдүргөн бажынарынның шынары эки болгаш амгы үезин чаа тудугларының бүгү негелдизин бүрүн харылап турар. Туткан бажын бүрүзү шупту кышталыг, эң ылангыя чуртталга бажынары экинде терассалыг болгаш чагыс аай төлөвилег эсугаар кылдынган кладовкалыг.

Тудуг материалының белеткөлинин талазы-биле тудуг ажылының изиг үези эгелдээринин мурунда ол бригада план эсугаар 1400 кубометр тудуг ыжык белеткөө тургаш — 1628 кубометрин, 55 муң туйубу белеткөө тургаш — 87 муңу, 15 тонна чугай белеткөө тургаш — 25 тоннагы белеткөө алган турган. Ыччангаш тудуг материалдарын четчир сангыг кылдыр белеткөө алыры тудугнуң нияти планын күөсөдиргенин бир чугула чүлү болуп турар.

Ол бригадалың ажылының чемишкенин боттотурунын бир кол үндөзүн болза, бригадалың кижиге болгаш тырттар күжүн шың улуп тургускаш, ында күш-ажылды чөп организастаанында. Бо талазы-биле бригадалы эш Урбаа бодунун хүлээлгезин кызымак, ак-сеткилдиг күөсөдип турарын демдеглээри чугула.

Колхозтун тудуг бригадалың баштай турганда, оларын арасыга тудуг ажылы-биле таныш кижилер 10 хире кижиге турган. Ол 10 эржи бызаңчыларга баштайгы үедө 10 анык колхозчуларын быжыгалап каарга, олар элэң үе эрткен сөөлдө бызаңчы ажылынга өөренип алгаш, өскөнүң дузаламчы чокка тудуг ажылын кылып турар апарган. Бригадалың иштинге 20 хире бызаңчыларын ындыг язы белеткөө алган, ыччангаш ам бригадалы мергежилдиг 30 ажыг бызаңчылар ажылдап турар.

Тудуг ыжык белеткөө алыр талазы-биле бригадалың дуржулгазы элэң солун. Бригадалың кезигүгү бүрүзүн ыж кезеринде, сөөртүрүңдө болгаш чазарында тус-тус оналган. Ылангыя тудуг ыжык бажыг үргүлүчү кезип турар, а кажан сөөртүрүң үе келирге ону бригадалың 20 херезин уруглары аштар-биле сөөртүп турар, мышты тудуг кылдыр черинге эккээрге ону чазар, тудуга белеткөө кижилер база-ла тудуг кылып черде беден турар. Ыччангаш ол ажылы дораян-на күөсөдиз бээр. Ол шыкаш манзы дилеринде 9 хирээлиг 18 колхозчулар үргүлүчү

ажылдап турар, олар чылдың кайы-даа үезинде ол ажылынга кызымак ажылдашы, колхоз тудуунун манзы талазы-биле негелдизин бүрүн хандырып турарлар.

\* Бригадада кижиге бүрүзүңүң кылдыр ажылың ычаар үлөп каанының ачызында чуртталганың чагыс-аай хевирлик 1 бажынынын тудуун, бүгү дериг-херекесин 4 бызаңчылар 21 хонукта бүрүн дооскаш, ажылдалга кийрип турар.

Тудуг бригадалында социалистиг чарышты эки тургускаш. Бир ай болгаш-ла тудугчуларын бүдүрүлгө хуралын кылгаш, аңаа социалистиг чарыштын эрткен айда түнелди үндүрүп, боттарының ажылында чедер-даа чүдүлгө, четпес-даа чүдүлгө илередип база он сонгааргы сорулгаларын чугаалажып ап турар.

Социалистиг чарышты бригадалы камбарканынын түнелинде муриакчы тудугчулар үргүлүчү илереп турар. Анык тудугчулар Арагачы, Серенот, Семизек, Калдар-оол болгаш өскөлөр-даа мурунда тудуг ажылын шуут билбес чораннар. Боттарынын кызымааның ачызында олар ам эсүлүг шевер бызаңчылар апарган. Бригадалың муриакчыларыга оон ыңай бызаңчылар Санчай-оол, Очур-оол, ыжык дилкчиликери Аваан-оол, Чагыр, тудуг ыжыкны сөөртүлгезинде ажылдап турар тудугчу кыстар Ошкү-Саар, Калдарбай, Бичилек болгаш өскөлөр-даа хамааржыр.

Д. БАЙЫР-ООЛ.

## ИШНИҢ ИНЕК-ДАШ БЕЛИНДЕ

Хемчикке кирип агып чыдар Устүү-Ишкениң кирген асмылдан ырак эвес Инек-Даш бели тудугга хереглээр эң эки шынарлыг дой-доурактык чыгар. Шаг үелде бээр эдилел жок четкан ол байлакты күгө коллективтиг амдыралдын ачызы-биле ажылгаар аргалыг болган. Шаанда улус ону чүү чүгө, канчаар херезлериң бешин билбес чораян.

1948 чылдын күзүңдө Сүт-Хөлдүн муриакчы араттарының эгелдизин-биле Киров аттыг көдээ ажал-агый артели организастатынган. Ажыл-ишке ынакшылдыг колхозчуларының кызымак күш-ажылының түнелинде артелиң төвү чаа-чаа бажынар-биле хүн-бүрү немештир, көрүштүг чараш социалистиг сууржууга кылдыр дүргөн калбарып турган.

Кулытурунун бедээни-биле чоңуң ол талазы-биле негелдизин улгадып, ожукутпаштардан, самдар демир суугулардан чаа печкаларже шилчир, хлеб бажырың чир айтырып күгө школа, эмнелге, иттинин столовая черлеринге эвес, колхозчу бүрүзүңге тургустунуп келген. Ыччангаш артелиге туйубу бүдүрүлгезин организастаары чугула апарган. Ол

дээрге тудугнуң моон сонгааргы сайзыралыга үндөзүн боттотур деп чевени билбес кижиге кайып турар.

1950 чылдын апрелде болган колхозчуларын нияти хуралында Ишкениң Инек-Даш белинге туйубу бүдүрүлгезин организастаарын чагыс үн-биле шиитпирлээ. Ол сорулганы боттандыраарыга 20 кижилег тускай бригадалы организастап чоруткан. Чаа бүдүрүлгеге берлинген план баштайгы чылда эвээш-даа болза, ажылчыларының мергежиңиз кызымаандан артелиң херегелелин ол-ла чылын хандыраган.

1951 чылда ук бүдүрүлгө 109 муң туйубу кылар ооналда алган. Ол план база-ла ажыр бүдүрүлгөн. Туйубунун шынары эки, олар сөөлүгү үедө күгө бодунун дүргөн темпийл калбарып турар сууру эвес, оон-биле кадры районун элэң хөй организастаарының бешин туйубу херегелелин четчир-биле хандырып шыдаан.

Кандыг-даа ажылды кижилер, кадрлар кылып бүдүрер болгай. Туйубучуларын ажылдарыга таарымчалыг байдалды тургузар, оларнын политиктиг билини бедидер,

ажылга-техниктиг мергежилдин болгаш харысалгазын улгатырар талазы-биле артель баштаар чери, парт-организация биче эвес хөмчөлөрүни алган, ону улам күштөлдирин турар.

Ол бүгү өскө-даа боттут хөмчелерин уламында бүдүрүлгеге муриакчы кижилер өзүп турар. Баштайгы чылда күгө болгаш белеткөөнүнге ажылдап турган коммунист Давыш-оол ам ол бүдүрүлгениң мастери болу берген, эш-өрүң бодунун деңгелдизин бедидери дээр болдунар-ла аргаларын ажылдап турар. Ол шыкаш бүдүрүлгенин хүн ооналдын үргүлүчү 150—200 хуу күөсөдип турар Доюумаа, Сюмаа, Сендия, Анай-Хаак шыкаш күш-ажылга кызымактар эвээш эвес.

Инек-Дашта ол туйубу бүдүрүлгези бо чылдын ооналдын август 1-ге чедир 85 хуу күөсөткөн. Олар партиянын XIX съездинин күш-ажылчы белек кылдыр чыл программазын үш ай бурунгаар, октябрь 5-те ажыр күөсөдирин хүдээңген ажылдап турарлар. Олар Төрөөн чуртуңун мурунуга берген сөзүн ээлеп шыдаарлар.

М. ДАРЖАЙ.

### Тудуг планын күөсөдип турар

Өвүр районун Дус-Даг сумузда «Торгалык» колхоз (даргазы эш Доржукай) бо чылдын тудуг планын элэң чемишкенин күөсөдип турар. Колхозтун тудуг планында 20 чуртталга бажыны, 4 бүдүрүлгө тудуглары, 4 мал кажаалары тудар дээр болза, сентябрьга чедир чуртталганын 20 бажынарын тудуп дооскан болгаш ам чүгө кришалары арткан. Бүдүрүлгениң болгаш мал ажылының үстүңдө айткан 8 тудуглары дооскан. Мал ажылының тудугларының иштинде бода малдык ийи улуг кажаанының тудуу дык

көрүштүг болуп турар. Оларнын бирээзинге-ле 60 инек, 60 агт кирер. Тудуг ажылынын чоругулгазын колхоз баштаар черинин болгаш партия эте организастаанынын хуралдарыга үргүлүчү чугаалажып, четпестерин ууткаар дээр боттут хөмчелерин ап турарында тудуг ажылынын темпизин шалыккы чорутунган. 1952 чылда колхозка туйубу бүдүрүлгезин ажиткан. Колхозта чеми чыл школанын тудуу доозулган болгаш ында 280 ажыг колхозчу уруглар өөренип турар. Тудугчуларнын иштинде Доспаа, Седи, Балда-

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

# Национал айтырыгны шитпирлээр талазы-биле Кыдаттын Коммунистиг партиясының чедишкйнери

★  
УЛАНФУ,  
Кыдат Улус Республиканы Иштики Моол Автономнуг Облазының Улустуң чазанын даргазы

Кыдат-хей националлар чурттан турар канчаар-даа аажок улуг чурт. Ында кыдаттардан ангыда 160 аажык националлар санатынын турар. Республиканы 500 миллион чоунун 40 миллион чагызы биче националлар болуп турар.

Чурттуң хосталарынын мурнуна биче националлар гоминданчылар кадыг-дошкуну-биле дарлаарының политиказын чорудуп турган. Оон аңгыда даштыкы империалистер болза, биче националдарыны аразына өжөөнөшкөк чорутуу база непертерип турган. Бо бүгү болза, биче националдарны бот-боттарынга идегешпес, өжөөнежир чорукка чедирген.

Кыдаттын Коммунистиг партиясы бодунуң туруп келгениниң эң баштайгы үезинде эгелээш-ле кыдат реакционерлерниң чагырыкчы агылырындын биче националдарны кадыг-дошкуну-биле дарлап турганын сойгалап илередип келген. Компартия национал айтырыгны талазы-биле ленинчи-сталинчи өөредигни кезээде шынгызы-биле эдерип, Кыдатта чурттап турар бүгү националдарны дең эргезиниң принципни камгалап, биче националдарны хосталгазының болгаш хөгжүдөзүн хергеңе дузалап келген. Кыдаттын Коммунистиг партиясының 1945 чылдың апрельда болгаш VII съездинге эш Мао Цзе-дуннун чугаалааны болза: «Партия кижигүнери болза, бо политика боттандырар дээш демиселге бүгү биче националдарны калбак массаларына боттугу-биле дузалаар ужурулу. Биче националдарының дылын, бичини чачкыларын, традицияларын болгаш шажын чулдугезин хундүктээр ужурулу». 1949 чылдың сентябрь 29-та Кыдаттын Улустуң политикаг консулсвативтиг чөвүдөлүнүң бир дуугар сессиясы компартияның саналын өзү-үзү ийти програмmanı баддалап үндүргөн. Ол документте чугаалап турары болза: «Кыдат Улус Республика бүгү националдарны ынакшылдын, найыралдын, кады аякыдыжылганын угаан-болалы-биле чурттап турар улуг өг-бүдө болган тур-аун дээш Кыдат Улус Республиканы дең эргелип, сыйры катышкан, бот-боттарынга дузаламчыны көргүсчүр, империализмге болгаш национал бурузунуң аразында улустуң дайынынага удур демиселди чорудар.

Нити програмmanıң 57 чүүлүнде чугаалап турары болза: Чонун хей нурузу биче националдар болуп турар районнарга чер-черниң национализмин боттандырачу чугула... Националдың бот-чагыргазының органианын тургузар... Национал бүрүзү күрүнө эрге-чагыргазынын чер-чер органианын бодунуң чогуур санын төлөөлекчилериг болду.

Ында оон ыңай чугаалап турары: «Улустуң чазы политика, экономика, культура болгаш чырыдышкы талазы-биле тургузукчу ажилдары калбартырынга бүт биче националдарынын улус массаларына дузалаар ужурулу».

Кыдаттын Коммунистиг партиясы болгаш улустуң чазы биче националдарының талазы-биле нити программанда айтыкн политика шитпирлиги-биле боттандырып келген болгаш бо талазы-биле улуг чедишкйнерни челип алган.

Компартия болгаш улустуң чазы биче националдарының политикаг эргелерин камгалаар болгаш оларын аразына найыралдыг харылсааларны быжыдар талазы-биле хей хемчеглерин боттандырган.

Биче националлар чурттап турар районнарга чер-черниң национал автономиязын тургускан.

Национал автономнуг районнарда бот-чагырганың органианы болза, улустуң күрүнө эрге-чагыргазынын органианы болур. Национал автономнуг районнарны эрге-чагыргазынын органианы кайы-даа автономнуг районнарда чурттап турар бүгү националдарының дең эргезин хандырып турар. Ол эрге-чагыргалар автономнуг районнарда чурттап турарларга националы хамаан чокка сонгу болгаш сонгулар эргени хандырып берип турар. Бүгү ишонал автономнуг районнарда эрге-чагырганың бүгү органианы боттарының дылын, бичин аякылап турар. Чер-черниң ындыг национал автономияларын тургускан чорук Кыдатка национал айтырыгны шитпирлээрин дүлгүрү бола.

Иштики Моол Автономнуг Областа Улустуң чазы тургустунган. Сөөлү ий чылдарда бүгү чуртка ыңдыг хевирлиг 130 национал автономиялары тургускан.

Элээн каш националлар чурттап турар районнарда эрге-чагырганын

★  
УЛАНФУ,  
Кыдат Улус Республиканы Иштики Моол Автономнуг Облазының Улустуң чазанын даргазы

демократтыг эвилелчи органианын янзы-бүрү националдарының төлөөлекчилеринден тургускан. Эрге-чагырганың шак ыңдыг органианын сөөлү ий чылда бүгү чуртка 160 аажыны тургускан.

Компартияны болгаш Улустуң чазанын чорудуп келген чөп политиказын ачызында националдарынын аразында өжөөнөшкөк чоруктун үнер дөстери чайлатынган болгаш оларны чангыс эви быжыккан, оон-биле кады Компартияны болгаш улустуң чазанын ат-аллары бөдөн.

Кыдат Улус Республиканын тургустунган үезинде бээр национал айтырыгны шитпирлээр талазы-биле база бир улуг чедишкйн болза, Кыдаттың чардыммас кезин болур Тибеттиң тайбың арга-биле хосталганы болур. Ычангаш тибет улус болза, Кыдат Улус Республиканың улуг өг-бүлөзүнө катап катышкан.

Кыдаттын компартиясы болгаш улустуң чазы янзы-бүрү националдарының кадрларын белеткээр херекке онза кичээнгени салып турар. 1950 чылда Синьзиян мокуга тургускан курстарга 4000 аажы кизи өөренип турган. Ол-ла мочунун янзы-бүрү черлеринге 3600 кизи база өөренип турган.

1950 чылда Улустуң Төп Чазаның Курунениң Административтиг Чөвүдөли «Биче националдарының кадрларын белеткээр талазы-биле тур хемчеглерин дугайында» Чарлыкты үндүргөн. Бо үеле чуртта кизе националдарының чер-черде 8 институттары бар болгаш ында 50 аажы националдарының төлөөлекчилери өөренип турар. Пекинде биче националдарынын Төп институтун тургускан. Ол өөредилге черлериниң сорулгазы болза, биче националдарынын ортумак болгаш дээди эртемниң кадрларын белеткээр болур. Бүгү чуртта оон өске янзы-бүрү школар, курстары тургускан болгаш ында биче националдарынын хей санын кадрларын белеткеп турар.

Сөөлү ий чылдың дургузунда эрге-чагырганың төп болгаш чер-черини органианында янзы-бүрү аякыдыр биче националдарынын 60 муң эр, херээжен төлөөлекчилерни чоруткан.

Кыдаттын Коммунистиг партиясы болгаш улустуң чазы биче националдарының районнары экономика талазы-биле катап тургузар болгаш хөгжүдөр, оларын амыдырал байдалдары экижер таралазы-биле улуг хемчеглерин боттандырган.

Бо талазы-биле улустуң чазы ха-мыктын мурнуна өртөктерин чөптүг политиказын боттандырган. Шаанда гоминданчы реакционерлер-национал районнарының чоңу кадыг-дошкуну-биле мөчүп, дең эвес негеделер-биле садыгны чорударыңче албадат турган. Ол районнарының хосталганынын соода күрүнениң садыг организациялары 750 садыг пунктулары аякытан болгаш кижер садыглары хей саныны-биле тургускан. Цинхай мокуда малчы кизи дүк өртөөгө пөгү хосталырының мурнуна ап турганын-биле дей-лээрге, ам 30 катап хейни ап турар. Ычангаш биче националдарынын орулгалары дыка көвүдээн болгаш оларын садып алыкчы аргазы улгаткан.

Улустуң чазы малчы районнарда оларны камгалаар талазы-биле кичээнгели салып, оларны шынэри экижер, кышкы үлө мал чөмчө белеткээр талазы-биле хемчеглерин чорудуп, ветеринег дузаламчыны организастап турар. Чүг-ле Сочу-Барын Кыдатка сөөлү ий чыл дургузунда малга шитизи-биле 2.400.000 ветеринар гарылганы чоруткан болгаш ветеринарны өскө-да дузаламчыны көргүскен.

Улустуң чазы мал ажалдыг районнарда чөп продуктуларынын бүдүрүлгезин көвүдөдир сорулга-биле чаа хемчеглерин боттандырып, чаа тарылга шөлдерин шитгээди алып, дүжүт чок апарза дузаламчыны көргүзүр, тараачыннарын бот-боттарына дузалажыр бөлүктөрүн организаастаар талазы-биле бүгү-ле хемчеглерин чорудуп, көдээ ажал-агыг чөпчөк-херекселин, ажалын малды болгаш тарылгага хергелээр материалдары садып алырынага хей чөп берип турар. Чижээлээрге,

сөөлү ий чылдарда чүг-ле Синьзиян мокуга безин нити дурту 1800 километр суггарылга каналдарын туткан болгаш аякылап болбаазыраткан шөл 24,4 хуу көвүдөөн.

Кыдаттын компартиясы болгаш улустуң чазы биче националдарының районнарга культураны болгаш улус өөредилгезин хөгжүдөр талазы-биле хей хемчеглерин дыка баттандырган.

Биче националдарының районнарда школа четкизин эле тургускан болгаш калбарткан. Ам бо үеле ол районнарда 9100 эге, 130 ортумак школар болгаш бир университет аякылап турар. Янзы-бүрү хей биче националлар чурттап турар Синьциянда эге, ортумак школаларынын саны хосталырынын мурнуна турганы-биле демейлээрге, 1951 чылда 32 хуу өскөн болгаш оларда өөреничилериниң саны 50 хуу көвүдөөн. Ол бүгү школаларда уругалар боттарынын төрөэн дылынын кырында өөренип турар.

Улустуң чазы номнары болгаш солуннары национал дылдарга үндүренин калбаа-биле делгеткен. Сөөлү ий чылда улустуң Төп чазанын чанында националлар херектериниң талазы-биле комиссия номнары, плакаттары, диаграммалары, карталары болгаш документалары моол, уйгур, казах дылдарга үндүргөн. Иштики Моол Автономнуг Областа теория талазы-биле болгаш нити чоңга хергелээр чогаалдардан аңгыда, 1950 чылдың дургузунда нити тиражи 330 муң кезек 45 янзы-бүрү номнары моол дылга парлап үндүргөн. Моол дылда солуннар база үнүп турар.

Синьзиян мокуга чыл шитинде уйгур дылга 58 дептерлерин, казах дылга 38 дептерлерин үндүргөн.

Биче националдарының районнарда кадык камгалаалынын талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ажал чорутканын болгаш калбааламын 260 хей-нитичи пунктулары тургустунган.

Устүдө айтыкн хемчеглерин чорутканынын ачызында янзы-бүрү националдарынын аразында харылсаа байдалы үндөзүн-биле өскөрүлдөн. Шаандагы бот-боттарыга бүзүрлөш эрги чангылар ырап, оларны орунуга найырал болгаш чангыс эп сайзырап турар. Бүгү националлар Коммунистиг партияга, улустуң чазынага болгаш улустуң хосталга армиясынага боттарынын ханы ынакшылдын болгаш идегелдин илередип турарлар.

Янзы-бүрү биче националдарынын политикаг меделери болгаш илелкей чыл келген тудум-на өзүп турар. Олар улустуң чазанын чорудуп турар улуг-даа, биче-даа бүгү херектерин ханызы-биле сонуурган, ол хемчеглерин боттарынын херээ кылдыр көрүп турарлар. Бүгү Кыдаттын биче националдары америк агресияга удурларын, Кореяга дузалаар, америк империализмин Японияны катап чөпсөлөп турарынага удур патриоттук шимчээшкынге идеякылди-биле киржин турар. Олар америк-чанхайшчы шивичкнерин болгаш дээрбечилерин уузтаарынага база-ла идеякылди-биле киржин турар. Ычангаш оон-биле революсчу корум-чуруму болгаш национал камгалады быжкытырып турар.

Кыдатта национал айтырыгы чедишкйини шитпирлээр чорук кыдат улустуң революсчту херээзин улуг тиелдезигин чугула түнелдеринин бирээзи болур. Оон-биле кады национал айтырыгының шитпирлентинген болза, даштыкы империализмге өлүмүч согушкун болур. Империалистер Кыдатка боттарынын тергиделиниң планын боттандыра дээш Кыдаттын янзы-бүрү националдарынын ортузунга өжөөнөшкөк чорукту непертериниң оралдыж турганар. Кыдаттын Коммунистиг партиясының чорудуп турар национал политиказы, янзы-бүрү националдарынын сыйры чангыс эви империализмин ол оралдажышкынын чылча шапкан.

Кыдатта национал айтырыгы чедишкйини-биле шитпирлээр чорук национал айтырыгынын талазы-биле марксисчи-денинчи өөредигин база тиелдези болур. Национал айтырыг чүг-ле пролетариаттыг удуртулгазы-биле чыйгыш чокка, туюндуга чедир шитпирлентинип болур деп марксизм-ленинизм бисти өөредип турар. Совет Эвилелиниң янзы-бүрү националдарынын аразында найыралдыг кады аякылажылазы ол байдалды шагда-ла баддыткан. Ам бо үеле Кыдатта янзы-бүрү националдарынын сыйры эп-сеткили ол байдалды база катап баддыткан турар.

(«Быгы тайбың дээш, улус демократиясы дээш» деп солундан депчулал алган).

# Тайбың талалакчыларының үшкү бүгү-индия съездизи

★  
ДЖУЛЛУНДУР,  
Сентябрь 12-де Джуллулдурга тайбың талалакчыларының үшкү бүгү-индия съездизи аяктынган. Хоорайың болгаш хоорай кыдында суурларның чурт-такчыларының каш хүнер дургузунда тудуп тургускан майгынын ак-көг пөстөр, лозунгулар болгаш плакаттар-биле каастаан турган. Көк торгудан кылган улуг тукта тайбынның көгө-булганын силдип тарааш индир кырында азып каан турган.

Съездиге 350 хире төлөөлөр болгаш 5 муң аажы аалчылар келген. Президумга тайбынның бүгү-индия чөвүдөлинин даргазы доктор Китч-лев, доктор Кумараппа, доктор Атаг, чогаалчы Радж Ананд, Сардар Гурбахш Сингх болгаш өскө-даа кижилер олурганнар.

Динмиттиг адыш часкаашкыны-биле индир кырыңче бичини урулар үнүп келген, президумуң кижигүнеринге чечектер тудусканнар.

Ол болза, тайбың дээш, бичини уруларын аас-кекитип келир үези дээш кызымаккай демисежип турар улуг назылыг кижилерге өөрүп чегиринишкинин демдээ-лир. Штаттың аңгы-аңгы суурларында келген элээн хей тараачыннар майгынын чанынга челип келген. Оларнын мурнуку омуруунда буурул баштыг кырганнар «Азияга тайбынны тургузарын негеп тур бис», «Дайыс сөөзүн!» деп лозунгулары тудуп чораяннар.

Чөөн-Пенджабтын тайбың талалакчыларының комитетинин даргазы Баба Бухд Сингх съездини аяктыган. «Дайыны күзеп турар кижилерден тайбынны камгалаарының чаагай сорулгазын күүседир дээш мында чыйлган бис» деп Бухд Сингх чугаалаан.

Сурагылы экономист доктор Кумараппа съездиге чүве чугаалааш, Совет Эвилели тайбыңче шынап-ла чүткүп турар деп демделгезин. «Бул тайбынны мен Сталинградка көргөн мен. Найыралга болгаш бот-боттарын билчир чорукка үндөзүлгөтин тайбынны мен Совет Эвилелинге көргөн мен» деп ол чугаалаан.

Кыдат Улус Республиканың тайбың талалакчыларының Индияны тайбың талалакчыларына белекке берген демдээ чогаалчы Мульк Радж Ананд чада тудуптарга залда олурганнар бот кырынга туруп келген элээн каш минуталар дургузунда ууук чок адыш часкаашаннар.

Мадхьян Прадеш штаттын төлөөлекчин генерал Аваринич чугазыңың төлөөлөр улуг кичээнгей-биле дынашаннар. Оон чугаалааны болза: Кореяда дайын чорудулгаларын кылып турар үеде бичин улустуң аштап өлүп турар-дыр. Бодунуң дужунда Ост-индия компанияны өлөдөлип турганы ышкаш АКШ бичин чуртувуста база-ла ынчаар өлөдөлип турар.»

Бактериологтук чөпсөкти аякылап турар америк чыазык профессор Шиббанал Саксена буруу шаап чүве чугаалаан.

«Бир эвес Индияны делегейин чаа дайыныңе кирип тырттар деп оралдажышкынын турар болза, бичини улустуң ача маадрылыгы-биле уруларын болгаш ол дайынга канчап-даа киришпес» деп тайбынның бүгү-индия чөвүдөлинин даргазы доктор Китчлев демделгезин.

Барын Бенгалияны төлөөзи Бхаттачарья болза, дайын кылмыкчыларынын Кореяда, Малайяда болгаш Вьетнама үлдөлдөшкөннөрүн мези штадмынын улусу шитпирли-биле буруу шаап турар деп демделгезин. «Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүдөлиниң Кыйгырынын ааанда 220 муң аажы хол үжүктери чыгыдыгун» деп ол демделгезин.

«КНО-нуң комиссация Кашмирге келгенден бээр дайынын айымы хув-буру улам-на улгадып, чаа-чаа болушкуннар болуп турар болу берген» деп Кашмирин төлөөзи Д. Надам демделгезин.

Съединиң адынга дыка хей байырылыг телеграммалар келген. Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүдөлинин болгаш Го Мо-жонук байырылыг телеграммаларын төлөөлөр динмиттиг

# Азия болгаш Ожум океан чурттарының тайбың талалакчыларының конгресиниң мурнуу чарында

★  
ПЕКНИ. Синьхуа агентлиениң дамчыдып турарын өзүгаар алырга, Азия болгаш Ожум океан чурттарының тайбың талалакчыларының конгресиниң төлөөлөрине тускай белеткээн бо үениң чаа 8 кыт бажынынын тудуунун доозулганын Пекни-ниң муң хире аякчылары байыр-

адыш часкаашкыны-биле ук-тааннар.

Сентябрь 13-те тайбың талалакчыларынын бүгү-индия съездизи Азияга болгаш бүгү делегейге тайбынның быжыглаарыңче улганган шитпир-ни хүлээп алган. «Тайбынның пактызы дээш» деп резолюцияда чугаалап турары болза: Индияны улустуң калбак кезектериниң хей-нिति санал-оңалын илередип турар съезд болза, «күрүңелер аразында харылсаалап талазы-биле күштелип турар душкүрүлүг чорукту болгаш делегей дайынын кыжанынын улам улгадып турарын ужурунда бүрүзүниң илередип тур. Ылангыч. Кореяда үргүлчүлүк турар болушкуннарын, массалыг узукташкынын чөпсөктерин аякылап турарынын ужурунда, Малайяда, Вьетнама дайынынын, Германияны, Японияны катап чөпсөлөп турарынын болгаш катап чөпсөлөнүшкенин канчаар-даа аажок улуг программаларынын ужурунда, ача холбаштыр дүвүрээзини съезд илередип тур.»

Беш улуг күрүңелерин аразына Тайбынның Пактызын чарарынын эргежок чугулазын резолюцияда айтты турар.

Кореяда, Малайяда болгаш Вьетнама дайыннар база Японияда катап чөпсөлөнүшкын Азияда дайы-тайбынга айыкыдыг болуп турар деп «Азияда тайбың дугайында» резолюцияда демделгезин.

Азияга быжыг тайбынны тургузар сорулга-биле съезд мооң адаанда чүүлери негеп турар: Кореяге Индияны медицина отрядын чорутпас; Индияны девискээринде турар гургултарын англи армияге хурыр чорукту коругдуар; Вьетнаме шериглер октаарына аякылаары-биле индий аэродромнары болгаш порттары Францияга чөпсөзө берип берип турарын хоругдуар; Кореяда, Малайяда, Вьетнама дайын чорудулгаларын доп-дораан соксарды; бүгү-делегей дугуржугаларын күүседири АКШ-тын чазынага хүлээндирер; Сан-Францискога чарган Япония-биле «тайбын» керээзин күш чок болдулар; япон улуска бүрүн хамаарышпас чорукту бээр.

Индияны улусу кезээде тайбынга ынакшыдыг чораян болгаш дайынын ол көөр хөнү чок деп «Тайбың болгаш индий улус» деп резолюцияда чугаалап турар. Резолюцияда моон адаанда негеделерин кириген: Индияны курлавырларын, кижилерин, порттарын, аэродромнарын, а ол ышкаш өскө-даа чүүлдерин агрессчи дайынынага аякылаарынага бербес; даштыкы күрүңелерин агрессчи планнарыңче Индияны кирип тыртты, оон тускай турар чо-рун үрөп болур дугуржугалары болгаш пактыларга Индия киришпес ужурулу; Кашмир дугайында айтырыгы Индия даштыкы киржилге чокка база кашмир улустуң күүсөдөрин өзүгаар шитпирлээр ужурулу; Индия бүгү чурттар-биле хостуг садыг харылсааларын тургузар болгаш ол чурттар-биле найыралдыг болгаш культурулу харылсааларын деткир ужурулу.

Тайбың камгалааның ам болур улустар конгресиниң съезд бодунуң тускай резолюциясында деткээн.

Өскө бир резолюцияга съезд АКШ-тың президентизинге кыйгырыг чоруткаш, америк империалистерин Кореяда үлгедип турар кембуруулу чоруктарына, Кочжодо ортулук араатанзыг чоруктарга бодунуң киленээшкын илереткен. «Кореяда араатанзыг үлгедилерини соксардырыңче индий улус АКШ-тын чазан кыйгырып тур» деп ол резолюцияда чугаалап турар.

Азияны болгаш Ожум океанын чурттарынын тайбың талалакчыларының конгресинге киржини-биле Пекинче чорур индий төлөөлерге паспорттары ой-шаанда тыпсырын индий чазактан негеп турар резолюцияны съезд хүлээп алган.

Резолюциялар бүрүзүнүң бадылашкыны болза, тайбынның херээж камгалап алып деп индий улустуң дайыны шитпирлиниң көргүзүү болуп турган.

(СЭТА)

# Кореяда болушкуннар

★  
ПХЕНЬЯН. Корея Улус-Демократтыг Республиканың Улустун армиязынын Кол командьалынын сентябрь 15-те дамчыткан медээзинде чугаалап турары болза:

Кореяны Улустун армиязынын катыжышкыны кыдат улустун эки-турачы кезектери-биле кады фронтларынын тустуу чакостоктарына ол черлеринге ужу-дузалап тургушкуннары чорударын үргүлчүлөп турар.

Кыдат эки-турачыларынын болгаш Улустун армиязынын зениттик кезектери база дайынын самолёттары келеп адар адыж-анчыларынын отрядтары дайынын үш самолөдун аңдараткан.

Сентябрь 14-те дүң «В-29» деп 10 аажы америк бомбардировщиктер ийи шактың дургузунда Пхеньянын кыдыларында суурларын бомбалаан.

(СЭТА)

# Кочжедо ортулукта туттурган шериглерин өлүрөр чорук үргүлчүлөп турар

★  
НЬЮ-ЙОРК. Юнайтед Пресс агентлиениң Пусанда корреспондентизиниң дынадылары-биле алырга, сентябрь 9-та Кочжедо ортулукта туттурган шериглер турар лагерьге камгалап 9 кижини балылаан, оларнын бирээзи өлгөн.

(СЭТА)

# Сонгу-Чөөн Кыдатче америк самолёттарын халдаашкыны

★  
ПЕКНИ. Сонгу-Чөөн Кыдаттың агаар кызыгаарыңче АКШ-тың шериг-агаар куштериниң узукул чок халдап турарын Синьхуа агентлиели медээлеп турар. Август 26-дан сентябрь 11-ге чедир уениң дургузунда 740 америк самолёттар Андуң, Чжуанхэ, Куаньдянь, Фынчэнь хоорайларынын болгаш Ляонин мокунун хоорайларынын, Тумьнь болгаш Хуньчунь уезилериниң кырынга Кыдаттың агаар кызыгаарын 130 катап чөртүп үрээ. Америк агрессорларың чөңгээли өнүктүрине кыдат улус ханызы-биле киленеп турар.

(СЭТА)

# Франкочу Испанияда аар-берге байдал

★  
НЬЮ-ЙОРК. Франкочу Испанияда аякыч чон аар-берге байдалда туруп турар. «Дейли компас» солунун корреспондентизинин медээзин өзүгаар алырга, дыка хей санын испаниян бажын хөдөзүн төлөп шыдавазынын ужурунда дапкыш казанактарга чурттаар ужурга таваржып турар. Мадрид хоорайны долгандыр болгаш бажыңчыгарда болгаш чер бажыңнарда 400 муң хире кизи чурттап турар. Ол болза, хоорайны бүгү чурттакчыларынын дөрттүң бир хузу болур. Барселона районда 150 муң кизи чер бажыңнарда чурттап турар.

Чуртта бичини уруларын күш-ажылын калбаа-биле аякылап турар. Бичин уруларын күш-ажылын камгалаарынын болгаш таарыштыр тургузарынын кандыг-даа хоойлулары чок. Бичин уруларын ады-турени чоруунун болгаш кадыг-дошкун дардалдын ужурунда оларнын дыка хей билги челип алып аргазы чок болуп турар. Испаниянын чурт-такчы чоунуң 30 хузу бижик бил бес.

(СЭТА)

# Индияда ажал соксадышкыны

★  
ДЖУЛЛУНДУР. Шериг үлетпүрүнүң элээн хей будурулгелеринин аякчыларынын ажал соксадышкыны Индияда ийи недела дургузунда үрг